

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการรองงานตามหลักสติปัญญา ๔
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
A Model of Behavioral Development in Work Management
According to the Four Foundations of Mindfulness for
Educational Institutions Administrators

พระสมพร กิตติโสภโณ (โพธิ์สุวรรณ)

Phra Somporn Kittisopanao (Phosuwana)^๑

นิทรา ฉิ้นไพศาล Nittha Chinpaisan^๒

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการรายงานผลการศึกษาคู่กรณีของคณาจารย์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการรองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการรองงานของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษา ๒) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการรองงานตามหลักสติปัญญา ๔ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการรองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานวิชาการ จะต้องมีความสอดคล้องกับกายนั้นเป็นความรู้สึกตัวที่มีเหตุ มีผล รู้หน้าที่ รู้ปัจจุบันกำลังปฏิบัติงาน การบริหารงานงบประมาณ มีสติบ่งบอกถึงการใช้จ่ายงบประมาณ การบริหารงานทั่วไป มีสติรู้งานทำอย่างตั้งใจ การบริหารงานชุมชน มีวางตัวแบบเหมาะสมในชุมชน โดยบริหารทั้ง ๔ ด้านให้เป็นไปตามรูปแบบ 4S 5C 4Ad Model.

คำสำคัญ : การพัฒนาพฤติกรรม สติปัญญา ๔ ผู้บริหารสถานศึกษา

---

^๑ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Buddhist Educational Administration, Educational Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

^๒ ครูประจำโรงเรียนวัดอมรินทราราม กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี.

Abstract

This article is a report on the study of the dissertation on "Patterns of development of job behaviors according to the egotistical mindset 4 for school administrators under the office of primary education area". 3) To present the pattern of behavioral development in accordance with the attitudes of the school administrators. 4) For the administrators of the schools under the Office of the Primary Education Area. By combining research methods. Both quantitative and qualitative. The tool used is a questionnaire. And the interviews showed that the academic management. To have consciousness that is based on the body is the consciousness that causes the knowledge to know the current work. Budget administration Consciousness implies spending the budget. General administration I know the work done intentionally. Community administration Have a fit in the community. The 4S 5C 4Ad Model is managed in four dimensions.

Keywords : Behavioural Development, the Four Foundations, Adminstrators.

๑. บทนำ

การครองงานนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีหลักหรือแนวปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดประสิทธิภาพแก่งาน มีความวิริยะอุตสาหะและใช้หลักวิชาการที่ถูกต้อง เพื่อทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ^๓ การครองงานนั้นผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในระบบการบริหารงานอย่างดี สามารถมอบหมายงานได้อย่างถูกต้อง เป็นองค์กรที่ประกอบด้วยความเป็นบุคคลผู้รอบรู้ การคิดเป็นระบบมีโมเดลความคิด ที่มีการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน แล้วนำมาบริหารงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยหน้าที่การบริหารงานด้านวิชาการ คือการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียนชุมชน ท้องถิ่น รายงานผลการประเมินให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบ ด้านการบริหารการเงินของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งจัดการหารายได้จากการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ด้านการบริหารทั่วไป เป็นงานรวมภารกิจเห็นว่าเป็นด้านย่อยๆ และไม่อาจเข้าไว้กับภารกิจหลักใดๆ นำมารวมเข้าด้วยกันเป็นภารกิจหน้าที่ด้านการบริหารงานทั่วไป^๔ ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน^๕ มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ ๒ ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้ และการรับความร่วมมือ การสนับสนุน และความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ งานทุกอย่างนี้มีความสำคัญมากจึงต้องทำให้สัมพันธ์กันและลดความผิดพลาด การลดความผิดพลาดนั้นจึงต้องใช้วิธีการฝึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรียกว่าสติปัญญา^๔

สตินั้นมีลักษณะเป็นความระลึกได้ นึกได้ ความไม่พลอการคุมใจไว้กับกิจหรือกุ่มจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง กายอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน^๖ ความระมัดระวังตื่นตัวต่อหน้าที่ ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในการคอยรับรู้ต่อสิ่งต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และตระหนักรู้ว่าควรปฏิบัติต่อสิ่ง

^๓ บุญชู แสงสุข, “ทัศนะของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๔).

^๔ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, การวิจัยเชิงนโยบายรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔).

^๕ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, เล่มที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : คัมปายอิมเมจัน, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒.

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอสอาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์จำกัด), ๒๕๕๑, หน้า ๓๙๕.

นั้นๆอย่างไร”^๓ เมื่อเป็นสติอันมากจึงมาพัฒนาเป็นสติปัญญาให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น สติปัญญา คือ ที่ตั้งอยู่ของสติ คือการมีสติกำกับอยู่เสมอโดยหลักการคือการตั้งสติหรือใช้สติกำหนดรู้ในฐานะ ทั้ง ๔ คือกาย เวทนา จิต และสภาวะธรรมให้รู้เท่าทันตามความเป็นจริงว่าสักแต่ว่าเป็นสิ่งนั้นๆ ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา^๔ สติปัญญาทำให้เกิดประโยชน์และคุณค่าทางด้านร่างกายและพฤติกรรม ด้านจิตใจ ด้านปัญญาและด้านสังคมเพื่อช่วยลดความผิดพลาดและปัญหาของการบริหารงานในสถานศึกษาได้

การบริหารงานของโรงเรียนนั้นมี ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้งานไม่สำเร็จ คือ งานบางงานมีความยากไปสำหรับบางคนที่ไม่รู้จักประเมินความสามารถของตน การงานที่ยากไปก่อให้เกิดปัญหาการที่งานและการหนึ่งงาน เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย ต้องใช้เวลาในการทำงานมาก ขาดความชำนาญ ขาดประสบการณ์ที่ดีพอ ทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน ขาดกำลังใจ กำลังใจมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำงาน โดยเฉพาะงานที่มีความซับซ้อน ยุ่งยาก ใช้เวลามากต้องมีคนให้กำลังใจ ให้แรงสนับสนุนถึงจะสำเร็จลงได้ ขาดความพร้อม ทีมงานไม่พร้อม ทำให้งานล้มเหลว ขาดวัสดุอุปกรณ์ ทำให้งานดำเนินไป ไม่ได้ต้องสร้างความพร้อมให้ตนเอง และเพื่อนร่วมงานก่อนการทำงานทุกครั้ง ขาดความต่อเนื่อง ไม่เป็นไปตามระยะเวลา ที่กำหนด เร็วไปหรือช้าไปจะทำให้ผลงานออกมาไม่ดี ไม่เป็นที่พอใจของตัวเองและคนประเมินผลงาน ขาดความคล่องตัว เนื่องจากคิดช้า กังวล หรือกำลังกายกำลังใจไม่พร้อม ขาดเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อนร่วมงานไม่ให้ความร่วมมือ ขาดความตั้งใจ เป็นปัญหาที่สำคัญมากในการดำเนินกิจการทุกอย่าง เพราะถ้าขาดความตั้งใจแล้ว ผลงานออกมาจะไม่ดี ฉะนั้นในการทำงานต้องพิจารณาใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงาน เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าบุคคลได้งานที่ตนเองไม่มีความรู้ความถนัดในเรื่องดังกล่าว ระบบงานโดยภาพรวมก็จะล้มเหลวลงไปด้วย จึงต้องมีศิลปะการเลือกคนให้เหมาะสมกับงานและเพิ่มสติเพื่อความรู้สึกรู้สึกตัวทั่วพร้อมให้กับงาน

จากการสำรวจข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการรองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อเป็นการปฏิบัติงานอย่างมีสติมีความรอบคอบมีความรู้สึกตัวที่สมบูรณ์ลดความผิดพลาดที่จะเกิดตามมา อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาให้ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด), ๒๕๔๙, หน้า ๘๐๔.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐๐.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๒.๒ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการครองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมการครองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๓. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) โดยมีการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ การพัฒนาพฤติกรรมการครองงานสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นการวิจัยเชิงปริมาณผสมเชิงคุณภาพ (Mixed Methods) โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจริงจากการปฏิบัติภาคสนาม โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source)

๑) ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารงานวิชาการ ๒) ด้านการบริหารงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารทั่วไป^๙ และ ๔. ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๑๐}

๒) หลักสติปัญญา ๔ ประกอบด้วย ๑) กายานุปัสสนาสติปัญญา คือ ด้านกาย ๒. เวทนานุปัสสนาสติปัญญาด้านความรู้สึก ๓. จิตตานุปัสสนาสติปัญญาด้านจิต ๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัญญาด้านธรรมารมณเพื่อส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ด้านการครองงาน ๔ ด้านคือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านบริหารทั่วไป ๔) ด้านชุมชนสัมพันธ์

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

---

^๙ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน ๔ ฝ่าย ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ [ออนไลน์] www.thaischool1.in.th/_files_school [๒๗ กรกฎาคม ๕๙]

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, เล่มที่ ๖, หน้า ๒๒.

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการ หรือหัวหน้าฝ่ายบุคคล และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ฝ่ายงบประมาณ ฝ่ายทั่วไป โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๔๐๕ โรงเรียน ๑,๖๒๐ คน

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษาได้กำหนดสถานที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เขต ๑, ๒, ๓ จำนวน ๔๐๕ โรงเรียน

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนเมษายนค.ศ. ๒๕๕๙ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๑ ปี

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาปัญหาการบริหารงานหรือการครองงานของโรงเรียนประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาการพัฒนาแบบการพัฒนาพฤติกรรมครองงานตามหลักสติปัญญา ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ ๓ การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมครองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมครองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการครองงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๔ ด้าน เกี่ยวกับภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารทั่วไป^{๑๑} ด้านชุมชนสัมพันธ์^{๑๒} สำนักงานคณะกรรมการการ

---

^{๑๑} พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน ๔ ฝ่าย ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ [ออนไลน์].

^{๑๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, เล่มที่ ๖, หน้า ๒๒.

ประถมศึกษาแห่งชาติกล่าวว่า ในระดับปฏิบัติ ซึ่งใกล้ชิดและเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการเรียนการสอน และทำในฐานะของการดำรงตำแหน่งบริหารโดยมีบทบาทหลัก ๓ บทบาท คือ ๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นบทบาทด้านวิธีการและสัญลักษณ์ของผู้บริหารแสดงออกถึงความสัมพันธ์ภายในองค์กร และระหว่างองค์กรกับภายนอกโดยใช้ความรู้ทางด้านการเขียนและการพูดของผู้บริหารเป็นสำคัญ ๒. บทบาททางด้านข้อมูล เป็นบทบาทเกี่ยวกับการประมวลข้อมูลคือ การรับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประโยชน์ขององค์กร ๓. บทบาทในการตัดสินใจ^{๑๓} ด้านชุมชนสัมพันธ์นั้นสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ทัศนะของขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานการให้บริการชุมชนด้านต่างๆ งานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น งานเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน งานการจัดตั้งกลุ่มชมรม สมาคม มูลนิธิ งานประชาสัมพันธ์ โดยพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถ้ามีคุณลักษณะ ๓ ประการ ๑. จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล สามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน ๒. วิจฺจโร หมายถึง การจัดธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ๓. นิสสยสัมปັນโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้^{๑๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๑๕} ได้กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาคือ กระบวนการบริหารสถานศึกษาเป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบไปด้วยร่วมกันวางแผน (Plan) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Do) ร่วมกันตรวจสอบ (Check) และร่วมกันปรับปรุง (Action) โดยจะต้องมีการควบคุมคุณภาพและตรวจสอบคุณภาพด้วย

ผลการวิจัย พบว่า

๕.๑ ด้านการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา เพราะงานวิชาการเป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และค่านิยมที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณค่าในสังคม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดขอบข่ายหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปฏิบัติงานด้านวิชาการว่า ต้องประกอบไปด้วยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ความต้องการของผู้เรียนชุมชน ท้องถิ่น โดยจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม

^{๑๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบกรอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๔.

^{๑๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีในการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘ - ๓๙.

^{๑๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

บรรยากาศ การเรียน การสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และรายงานผลการประเมินให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบ^{๑๖}

๕.๒ ด้านการบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงบประมาณนั้น เป็นวิธีการทางการเงินที่ผู้บริหารหรือคณะกรรมการได้วางรูปแบบหรือแนวการดำเนินงานการใช้งบประมาณของสถานศึกษา โดยแสดงถึงรายรับและรายจ่ายของโครงการที่จะดำเนินการไว้ ทั้งเป็นการควบคุมการดำเนินงานทางการเงินของผู้บริหารหรือหน่วยงานด้วย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ การบริหารงบประมาณมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นเครื่องในการสนับสนุน การบริหารงานด้านต่าง ๆ ของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยค่านึงผลลัพธ์การทำงานเป็นหลัก รวมทั้งเป็นการพัฒนาระบบบัญชีการเงินและงานพัสดุภาครัฐ^{๑๗} กระทรวงศึกษาธิการ การบริหารการเงินของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการบริหารการเงินแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดการหารายได้จากการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายภารกิจของการบริหารงบประมาณ^{๑๘} ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน ด้านงบประมาณ ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.๒๕๕๐^{๑๙} ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีภาระหน้าที่ คือ การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ การตรวจสอบ

^{๑๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓.

^{๑๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒-๑๑.

^{๑๘} กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙-๕๐.

^{๑๙} พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน ๔ ฝ่าย ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ [ออนไลน์].

ติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา การวางแผนพัสดุ การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงิน งบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ การจัดหาพัสดุ การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน การนำเงินส่งคลัง การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา แก้วชื่น ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านภาระงาน ๔ ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานทั่วไป โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ๖ ประการ ได้แก่ นิติธรรม คุณธรรม ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความคุ้มค่า และใช้หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ๔ ประการ ได้แก่ การสร้างยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างรอบด้าน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และการมีวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการพัฒนา^{๒๐}

๕.๓ ด้านการบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการงานอื่นๆ ให้บรรลุตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ บทบาทหลักของการบริหารงานทั่วไปคือ การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งให้สถานศึกษาใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาตามหลักวิชาการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนมีการร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๒๑}

๕.๔ ด้านการบริหารงานชุมชน

โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคม มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น โรงเรียนจึงจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน

^{๒๐} อภิญา แก้วชื่น “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืน”, *ปริญญาศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต การบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร ๒๕๕๙)

^{๒๑} กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*, หน้า ๖๔

กับชุมชนจึงเป็นกระบวนการสองทาง คือ โรงเรียนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาสนับสนุนโรงเรียนด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุเมธ โสภส** ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเครื่องมือจำแนกจริตที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏฐาน ผลการวิจัยพบว่าสติปัฏฐานเป็นธรรมที่มีความสำคัญสูงสุดหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนาในฐานะทางสายเอกสายเดียวที่มุ่งตรงต่อพระนิพพาน สติปัฏฐานมี ๔ ใหญ่ ๒๑ หมวดย่อยโดยได้รวบรวมแนวทางทั้งหมดในการเจริญสติที่เหมาะสมกับทุกจริต แม้สติปัฏฐานจะมีหลากหลายหมวดแต่พบว่าการเจริญสติปัฏฐานเพียงหมวดเดียวก็ทำให้สามารถบรรลุธรรมได้เช่นกัน จึงไม่จำเป็นที่จะต้องทำให้ครบทุกหมวด และพบว่า สติปัฏฐาน ๔ แต่ละหมวดเหมาะสำหรับคน ๔ ประเภทประกอบด้วย ๑) คนประเภท ตัณหาจริตมีปัญหาแก่กล้าเหมาะสำหรับการเจริญกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน ๒) คนประเภท ตัณหาจริตมีปัญหาแก่กล้าเหมาะกับการเจริญเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๓) คนประเภททวิภววิจติจริตมีปัญหาไม่แก่กล้าเหมาะกับการเจริญจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔) คนประเภททวิภววิจติจริตมีปัญหาแก่กล้าเหมาะกับการเจริญธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การจำแนกคนเป็นประเภทต่างๆ ในพระพุทธศาสนานั้นสามารถจำแนกได้ ๓ แนวทางหลักคือ (๑) แนวทางจริต ๖ เป็นการจำแนกเพื่อการเจริญสมถกรรมฐาน (๒) แนวทางจริต ๒ เป็นการจำแนกเพื่อการเจริญสติปัฏฐานและ (๓) แนวทางอื่นๆ ใช้เพื่อประโยชน์ในการวางแนวทางและวิธีสอนธรรม งานวิจัยพบว่าจริตมีสาเหตุมาจากความเคยชินในอดีต แต่สามารถปรับเปลี่ยนโดยการฝึกฝนได้ กรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตจะต้องทำให้เกิดความสบายเป็นที่พึงพอใจของผู้ฝึกและเมื่อฝึกแล้วก็เกิดความสุขซึ่งเป็นเหตุให้จิตตั้งมั่นเป็นสัมมาสมาธิได้ง่าย และเมื่อจิตตั้งมั่นดีแล้วย่อมเป็นเหตุให้เกิดปัญญารู้แจ้งธรรมในที่สุด^{๒๒}

๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการครองงานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีจำนวน ๔ ด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านทั่วไป ด้านชุมชน ซึ่งสามารถสร้างเป็นรูปแบบได้องค์ความรู้มาเป็นการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการครองงานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ดังตาราง

ตารางที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4 s Satipadanna	กาย (kaya) เวทนา (Vejdanna) จิต (Jitta) ธรรม (Dhamma)				
5 c	ความ	ไฝหา	ความคิดริเริ่ม	ความ	คิดเพื่อ

^{๒๒} สุเมธ โสภส, “การศึกษาเครื่องมือจำแนกจริตที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏฐาน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

	รับผิดชอบ	ความรู้		พากเพียร	ส่วนรวม
4 admin	บริหารงาน วิชาการ	บริหารงาน งบประมาณ	บริหารงาน ทั่วไป	บริหารงานความสัมพันธ์ กับชุมชน	

จากตารางที่ ๑ การพัฒนาพฤติกรรมกรรมการรองงานตามหลักสติปัญญา ๔ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสามารถนำหลักสติปัญญา มาพัฒนาพฤติกรรมในการรองงานด้านการบริหาร ๔ ด้าน โดยกายมีความรับผิดชอบในงาน เวทนาใฝ่หาความรู้อย่างสม่ำเสมอ จิตมีความคิดริเริ่ม และพากเพียรปฏิบัติคิดเพื่อส่วนรวม

๗. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๗.๑ ด้านการบริหารงานวิชาการ การตั้งสติที่ตามไปกับกายนั้นเป็นความรู้สึกตัวที่มีเหตุ มีผล รู้หน้าที่ รู้ปัจจุบันกำลังปฏิบัติงาน สติที่ตามไปกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น

๗.๒ ด้านการบริหารงานงบประมาณ การตั้งสติบ่งบอกถึงการใช้จ่ายงบประมาณ มีสติความรู้สึกในการใช้จ่ายงบประมาณ

๗.๓ ด้านการบริหารงานทั่วไป การตั้งสติรู้งานทำอย่างตั้งใจ มีการฝึกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสติที่มาควบคุมอารมณ์ให้ดียิ่งขึ้นไป คือรับรู้ได้ว่ากำลังทำงานอย่างมีความสุข

๗.๔ ด้านการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน การตั้งวางตัวแบบเหมาะสมในชุมชน ใช้ความรู้สึกที่ดีต่อกันสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

บุญชู แสงสุข. “ทัศนะของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธรณีในการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.

_____. พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๙.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน ๔ ฝ่าย ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐. [ออนไลน์] www.thaischool1.in.th/_files_school [๒๗ กรกฎาคม ๕๙]

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร
ฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐.

_____ . ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, เล่มที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : คัมปายิมเมจิ้น, ๒๕๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัด
การศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

_____ . แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมิน
ภายนอก. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. การวิจัยเชิงนโยบายรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔.

สุเมธ โสพส. “การศึกษาเครื่องมือจำแนกจริตที่เหมาะสมในการเจริญสติปัญญา”, วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๔.

